

Midterm evaluatie PlattelandsOntwikkelings- programma 2007 -2013 (POP 2)

Verslagen Conferentie/Klankbordbijeenkomst
Utrecht, 15 september 2010

Opdrachtgever: Regiebureau POP

Deze evaluatie is medegefinancierd door het Europees Landbouwfonds voor
Plattelandsontwikkeling (ELPFO): Europa investeert in zijn platteland

Uitgevoerd door ECORYS Nederland BV in samenwerking met Witteveen+Bos

Rotterdam, december 2010

ECORYS Nederland BV
Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
W www.ecorys.nl
K.v.K. nr. 24316726

ECORYS Regio, Strategie & Ondernemerschap
T 010 453 87 99
F 010 453 86 50

	Initialen	Datum
Auteur(s)		
Tegenlezer		
Lay-out / editing		

Inhoudsopgave

1 Inleiding	4
2 Verslag plenaire bijeenkomst	5
3 Verslag voortgang as 1	8
4 Verslag voortgang as 2	12
5 Verslag voortgang as 3 en 4	14
6 Verslag Plenaire afronding	19
Bijlage 1: Deelnemerslijsten	21

1 Inleiding

Op woensdag 15 september 2010 is een conferentie/klankbordgroepbijeenkomst georganiseerd, waarin ECORYS en Witteveen+Bos de voorlopige bevindingen hebben gepresenteerd van de midterm evaluatie van het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP 2). Deze conferentie is gehouden in De Driehoek te Utrecht.

Het programma voor de bijeenkomst was:

10.30 – 11.00 Ontvangst

11.00 – 12.30 Presentatie bevindingen en eerste conclusies op hoofdlijnen

12.30 – 13.30 Lunch

13.30 – 15.30 Bespreking bevindingen in 3 parallelle groepen:

Groep A: As 1 Versterking concurrentievermogen land- en bosbouw sector

Groep B: As 2 Verbetering milieu en platteland

Groep C: As 3 Leefbaarheid en diversificatie & As 4 Uitvoering Leader aanpak

15.30 – 16.00 Plenaire afronding

16.00 – 17.00 Afsluitende borrel

Dit rapport bevat de verslagen van de verschillende discussies die gedurende deze dag zijn gevoerd. De uitkomsten van deze discussies zijn bij de opstelling van de eindrapportage van de midterm evaluatie meegenomen.

2 Verslag plenaire bijeenkomst

- 11:00 Opening door dagvoorzitter (dhr. A. Verkennis, ECORYS)
- Ad van Delft: Presentatie van de voorlopige bevindingen en eerste conclusies op hoofdlijnen

Belangrijkste resultaten tot nu toe vanuit de analyse van ECORYS:

Budget voor overheidsuitgaven voor POP2 2007-2013 is 1.114,84 mln euro (excl top-up), budget is exclusief de aanvullende nationale financiering, maar inclusief de Health Check gelden die vanaf 2010 beschikbaar gekomen zijn. Het budget is over de eerste 3 assen redelijk evenredig verdeeld. As 4 heeft een kleiner aandeel (9%).

Voorlopige conclusie van de MTE is: Eind december 2009 liep op een aantal punten de voortgang van de uitvoering van POP 2 achter op schema. Verschillend beeld wat betreft output, resultaat of budget.

Voor een aantal maatregelen geldt dat aantal aanvragen sterk stijgend is, maar niet voor elke maatregel zullen met huidig tempo (medio augustus 2010) de streefwaarden worden gehaald.

Het achterlopen van een aantal maatregelen kan verschillende oorzaken hebben:

- Late start en aanloopproblemen:
  - Goedkeuring EU in augustus 2007
  - Complexe besluitvormingsorganisatie
- Complexe toekenningprocedures:
  - Administratieve lasten aanvrager
  - Strikte definitie begunstigde
  - Complexe beoordeling
- Economische crisis:
  - Minder dynamiek
  - Minder cofinanciering
- Regelingen te weinig bekend

Discussie:

De meeste aanwezigen maken geen opmerkingen bij het in de inleiding geschetste beeld over de voortgang.

In de presentatie staan bij as 1 vraagtekens bij de resultaten van het budget wordt opgemerkt vanuit de zaal. ECORYS legt uit dat dit komt omdat er discrepantie is tussen de output en de monitoringsdata. Er wordt in de middagsessie van as 1 op teruggekomen.

De opmerking wordt gemaakt dat er verschillen zijn tussen de verschillende provincies in de omvang van de voorschotten die worden gegeven. Een voorschot is een risico voor provincies, maar voorfinanciering is een kostenpost voor de aanvragers. Hierdoor zouden er ook minder aanvragen gedaan kunnen worden. Wat er onder een as 3 of 4 maatregel mogelijk is, kan door iedere provincie -binnen de grenzen van het maatregelfiche en de interpretaties van het B-team- zelf worden bepaald. De mogelijkheden die iedere maatregel biedt wisselen daarom per provincie.

Er wordt als onderdeel van de midterm evaluatie van het POP2 gekeken naar de resultaten vanuit de eerdere evaluaties, dit is ook verplicht door de EU. Hiermee kunnen we ook voortborduren op de resultaten van de vorige evaluaties. Een aanbeveling vanuit de midterm evaluatie POP1 die is doorgevoerd, is de beperking van het aantal (nationale) indicatoren in het programma. Een aanbeveling die niet is doorgevoerd is beperking van het totale aantal POP-maatregelen. De roep om beperking van het aantal POP-maatregelen volgde al uit de midterm en ex post POP1 en de ex-ante van POP2. Maar de gewenste beperking is lastig te bereiken, onder meer omdat iedere provincie zijn eigen plattelandproblematiek kent en maximaal gebruik wil kunnen maken van de mogelijkheden die de Brusselse regelgeving biedt om die problemen aan te pakken.

De ambities van het programma zijn door de evaluatoren meegenomen in de contextanalyse. Daarbij is ook gekeken naar bijvoorbeeld de economische vooruitzichten en de gevolgen van de huidige economische crisis. In de maatregelfiches staan de ambities zoals die zijn vastgelegd aan het begin van POP2, toen de economische crisis nog niet 'losgebarsten' was. Momenteel is er sprake van beperktere nationale overheidsbudgetten voor cofinanciering én van beperktere mogelijkheden voor subsidieverkrijgers om de noodzakelijke eigen financiële inbreng gefinancierd te krijgen.

Vanuit het Regiebureau POP wordt de opmerking gemaakt dat het POP2 moet worden gezien als een subsidiemogelijkheid. Als het programma niet loopt, kun je niet zeggen dat de ambities te hoog liggen. Er ligt een aanbod, maar vanuit de samenleving moet hiermee ook iets gedaan worden.

De vraag wordt gesteld wat er gedaan kan worden aan het achterlopen? Aanvraag procedures zijn lastig, maar kun je daar wat aan doen? **ECORYS antwoord dat** als evaluatoren er aanbevelingen kunnen worden gedaan, maar dat het Comité van Toezicht uiteindelijk beslist.

De opmerking wordt gemaakt dat alles valt op te lossen. Met de provincies dingen uitspreken en dan loopt het beter. Budget: Geld toekenning ligt op koers en er zijn veel pijpleiding projecten.

Naar aanleiding van een opmerking over de beperkte respons die door de evaluatoren is verkregen op de uitgezette enquête onder begunstigen wordt opgemerkt dat de brief waarin werd verzocht om de enquête op internet in te vullen niet erg duidelijk was. Aanvragers zijn niet altijd op de hoogte van de POP-maatregel op basis waarvan subsidie verkregen is: men kent de subsidieregeling (provinciaal of nationaal), niet het maatregelfiche. Ook het feit dat de subsidieregeling waar men gebruik van maakt deel uitmaakt van een groter geheel, namelijk het POP-programma, is niet altijd bekend.

Voor de uitvoering van POP2 is het niet erg dat mensen het programma niet kennen, maar vanuit DG AGRI wordt hier wel waarde aan gehecht. Maatregelen zijn niet alleen te weinig bekend bij aanvragers maar ook bij ambtenaren van Rijk en Provincies. Er is daarom veel inspanning nodig om mensen bij elkaar te brengen. Ook hier ligt een opdracht in communicatie.

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat het opvallend is dat het aantal projecten achterloopt, terwijl aan het einde van POP1 er een ware inhaalslag plaatsvond waardoor het budget grotendeels besteed is.

Relevante gegevens uit de midterm evaluatie van ILG wordt in de midterm evaluatie van het POP 2 meegenomen door de evaluatoren.

Naar aanleiding van het complexe organisatiemodel van het POP wordt de vraag opgeworpen wie nu eigenlijk de eigenaar is van het proces en hoe brengen wij het verder? Het organisatiemodel is ook onderdeel van de midterm evaluatie. Hier zijn ideeën over, ook vanuit Netwerk Platteland. Ervaringen worden gedeeld en er wordt bekeken hoe het beter kan. Een deel van de trage start van het POP 2 komt voort uit de complexe besluitvormingsstructuur.

Opgemerkt wordt dat de complexe besluitvorming leidt tot complexe uitvoeringsorganisatie. Gesuggereerd wordt dat het Regiebureau POP meer functies moet gaan vervullen. Geconstateerd wordt dat bij DR mensen soms geen vast contract hebben, waardoor kennis wegvloeit.

3 Verslag voortgang as 1

- 13:30 bespreking bevindingen voor as 1: Versterking concurrentievermogen land- en bosbouw sector.
- Presentatie door Gilbert Bal (ECORYS)

Overzicht budget maatregelen As 1

Vraag: Is de aanvullende nationale financiering bewust niet meegenomen in het budgetoverzicht? Op basis van deze aanvullende financiering zijn namelijk wel de doelstellingen ten aanzien van de output opgesteld.

Antwoord: De aanvullende nationale financiering wordt wel meegenomen in het budgetoverzicht. De budgetten die worden getoond zijn de optelsom van de Europese steun plus de provinciale en nationale cofinanciering. De top-ups (de bedragen waar *geen* Europese cofinanciering tegenover staat) zijn vooralsnog *niet* in het overzicht opgenomen, maar zullen in de eindrapportage wel worden verwerkt. De outputdoelstellingen zijn opgesteld op basis van zowel de bijdrage vanuit het programma (incl. cofinanciering vanuit het Rijk en de provincies) als de top-ups.

Maatregel 111

De groep geeft aan dat de eis vanuit de EU dat de boer zelf de aanvraag voor subsidie moet indienen vaak tot problemen leidt. In de eerste plaats leidt dit tot een relatief grote administratieve druk bij de ondernemers en in de tweede plaats is het voor kleine bedrijven vaak moeilijk om grote projecten voor te financieren.

Daarnaast geeft de groep aan dat maatregel 111 recent is geëvalueerd. In deze evaluatie worden een aantal concrete aanbevelingen gedaan om de deelname aan de praktijknetwerken te vergroten. De demonstratienetwerken worden waarschijnlijk later aangepakt.

Maatregel 114

Volgens de groep blijft het resultaat inderdaad nog achter. Anderzijds hebben de veranderingen in de randvoorwaarden wel een duidelijke impuls gegeven in het afgelopen jaar. De innovatievouchers hebben nooit onderdeel uitgemaakt van maatregel 114, ze waren zelfs geen onderdeel van het POP2. Deze conclusie dient dus te worden aangepast.

Maatregel 121

Vraag: Veel van de jonge agrariërs zijn nog niet uitbetaald, waardoor het investeringsbedrag lager uitkomt. Wordt de output op een goede manier gemeten?

Antwoord: In de output wordt het totale investeringsvolume meegenomen, inclusief de projecten die nog niet volledig zijn afgerond. In het jaarverslag wordt aangegeven dat het totale investeringsvolume in de periode 2007-2009 circa €99,8 miljoen bedraagt. Hiervan moeten echter de committeringen vanuit de vorige programmaperiode worden afgetrokken. Hiermee resteert een bedrag van 66,9 miljoen.

→ Volgens de groep is de voortgang in de output van Maatregel 121 toch beter dan wordt weergegeven in het overzicht. ECORYS zal nagaan of de output op een goede manier wordt gemeten.

Over de analyse van deze maatregel worden een aantal opmerkingen gemaakt:

- Ten eerste wordt aangegeven dat het per project om een subsidie van EUR 20.000 gaat; het betreft dus niet relatief kleine projecten. ECORYS heeft deze conclusie echter gebaseerd op de discrepantie tussen enerzijds de voortgang in het aantal projecten (dat op koers ligt) en anderzijds de voortgang in het investeringsvolume (dat achterblijft). Hieruit blijkt dat de (grotere) duurzaamheidsprojecten slechts in beperkte mate worden uitgevoerd.
- Ten tweede wordt in de groep de conclusie van ECORYS dat de doelstellingen op het gebied van emissiebeperking lastig haalbaar zijn, niet gedeeld. Juist door de investeringen in de luchtwassers zouden deze doelstellingen wel kunnen worden gehaald. Anderzijds wordt de maatregel op het gebied van duurzaamheidsinvesteringen inderdaad beperkt opgesteld.
- Ten derde wordt aangegeven dat het aantal bedrijven dat nieuwe technieken en/of producten heeft geïntroduceerd niet zo positief is als wordt aangegeven in de analyse. Er zijn immers maar een beperkt aantal nieuwe producten geïntroduceerd.

Maatregel 123

Over de analyse van deze maatregel worden in de klankbordgroep een aantal opmerkingen gemaakt: Ten eerste wordt aangegeven dat de Provincie Zeeland deze maatregel graag zou willen openstellen. Daarnaast geeft LTO aan dat de sector wel degelijk een signaal heeft afgegeven om deze maatregel open te stellen.

Maatregel 124

Vraag: Deze maatregel loopt enorm voor op schema, is de resultaat doelstelling daarom in lijn met de output doelstelling? Met andere woorden: gaat het bij de resultaat-doelstelling om het aantal bedrijven dat nieuwe producten en/of technieken heeft geïntroduceerd of het aantal samenwerkingsverbanden dat nieuwe producten en/of technieken heeft geïntroduceerd?

Antwoord: Nee, het gaat hier echt om het aantal bedrijven. Wel is de streefwaarde gezien de voortgang in het aantal bedrijven inderdaad laag gedefinieerd.

Met betrekking tot Maatregel 124 wordt gesteld dat de nieuwe technieken vooral door de boeren worden geïntroduceerd en de producten met name door de industrie en het MKB. Vanuit dit perspectief geeft LTO aan dat zij de voorkeur geven aan een R&D-regeling voor AGRO-MKB, waarbij de producten en technieken getoetst worden bij de boeren.

Maatregel 125

Volgens de groep is het juist bij deze maatregel van cruciaal belang om te kijken naar geëncmitteerde cijfers, aangezien de uitbetaling pas aan het einde van een periode plaatsvindt en de projecten een relatief lange doorlooptijd kennen. Op basis daarvan twijfelt één van de deelnemers aan de keuze voor 30% als omslagpunt, omdat de projecten binnen maatregel 125 zich juist kenmerken door het relatief lange proces.

Antwoord: 30% kan prima als uitgangspunt worden gehanteerd, maar hiervoor is wel inzicht nodig in de geëncmitteerde bedragen. Pas dan kan een eindoordeel over de

(financiële) voortgang in maatregel 125 worden gegeven. De gecommitteerde cijfers waren op het moment van de klankbordbijeenkomst helaas nog niet meegenomen in de analyse.

Vraag: Klopt de streefwaarde voor het aantal hectare (her)ingerichte landbouwgrond wel?

Antwoord: Ja, deze is juist. Alleen bestaat er bij ECORYS vooralsnog geen inzicht in de voortgang op dit punt.

De groep geeft aan dat deze cijfers voorhanden moeten zijn, aangezien dit bij elke subsidieaanvraag c.q. project dient te worden aangegeven. Anderzijds verschilt de wijze van rapporteren tussen de verschillende provincies onderling sterk. Dit is waarschijnlijk één van de redenen dat de voortgang op dit punt niet in het monitoringstelsel is opgenomen.

De groep geeft aan dat het bij de beoordeling van de voortgang belangrijk is rekening te houden met het stijgende aantal aanvragen voor deze maatregel. ECORYS herkent dit in het toenemende aantal projecten in de pijplijn. Het aantal projecten in de pijplijn is echter vooralsnog onvoldoende om te voldoen aan de doelstellingen zoals die aan het begin van de programmaperiode zijn gesteld.

De groep geeft aan dat een mogelijke verklaring voor de achterblijvende voortgang in maatregel 125 schuilt in de eisen die er vanuit het POP aan de beschikking worden gesteld in relatie tot de mogelijkheden die er voor soortgelijke projecten binnen het ILG zijn. Hierdoor worden vooral kleinere projecten doorgaans nationaal/provinciaal beschikt, hetgeen een drukkend effect heeft op de output.

Overigens blijkt er in de discussie dat provincies op verschillende manieren omgaan met maatregel 125. De wijze waarop in de drie noordelijke provincies wordt omgegaan met de maatregel wordt hierbij als succesvoorbeeld aangeduid. Anderzijds is het door de (grote) verschillen tussen de regio's moeilijk om van elkaar te leren.

Maatregel 132

Volgens de groep blijft de financiële uitputting met name achter doordat de uitbetaling over vijf jaar wordt gespreid. Op dit moment is dus maar een klein deel van de subsidie uitbetaald. Gecommitteerde bedragen moeten ook hier duidelijkheid geven. Dat de subsidie alleen beschikbaar is voor biologische boeren wordt door LTO als een gemiste kans ervaren.

Maatregel 133

Ook bij maatregel 133 heeft de sector aangegeven dat er interesse was voor het openstellen ervan. Deze conclusie dus graag aanpassen.

Conclusies As 1

Met betrekking tot de eerste conclusie kan men zich afvragen of het monitoringstelsel verbetering behoeft of dat er vraagtekens gezet kunnen worden bij de op dit moment gehanteerde werkwijze ter verzameling van bepaalde gegevens (sommige gegevens komen niet 'direct' uit het registratiesysteem, andere gegevens blijken niet gevraagd te worden).

Met betrekking tot de tweede conclusie kan als reden worden toegevoegd dat het achterblijft doordat er concurrentie bestaat met andere subsidieregelingen. Daarnaast kan worden gesteld dat de bekendheid niet alleen beperkt is bij de landbouwers, maar ook bij beleidsambtenaren. Het gaat hierbij niet zo zeer over het POP als zodanig (in ieder geval voor de beleidsambtenaren), maar meer over de (grote) mogelijkheden die het POP kan bieden.

Daarnaast geeft de groep aan dat de conclusie met betrekking tot de grootte van de projecten wellicht moet worden bijgesteld. Meer inzicht in de gecommitteerde bedragen moet het inzicht op dit punt vergroten.

Tot slot kan met betrekking tot het effect van de projecten worden afgevraagd of de projecten niet waren doorgegaan als er geen POP-subsidie zou zijn afgegeven. In veel gevallen zouden de projecten waarschijnlijk toch doorgaan. De begunstigden zien de subsidie vanuit het POP2 vaak als een extraatje.

Aanvullende conclusies:

1. De deelnemers geven aan dat POP heel transparant is. Je moet veel zaken aanleveren bij een aanvraag, maar het is wel duidelijk. Het is vooral de Nederlandse organisatie van de uitvoering van het POP2 (met verschillende beslissers, aanvullende provinciale vereisten) wat het programma af en toe complex maakt.
2. De financiën lopen in veel gevallen achter, omdat niet alle maatregelen vanaf dag 1 zijn opengesteld. Anderzijds is hiermee in het opstellen van de tussentijdse streefwaarden rekening gehouden.
3. Dat de uitvoering van projecten vooral wordt gecontroleerd op de uitgaven die zijn gedaan c.q. de werkzaamheden die zijn verricht en niet zo zeer op de mate waarin de doelstelling wordt bereikt, leidt bij (veel) boeren tot ergernis.
4. Tot slot geeft de groep aan dat er bij sommige maatregelen in eerste instantie niet realistisch is begroot (vooral maatregel 125).

4 Verslag voortgang as 2

- 13:30 uur: bespreking bevindingen voor As 2: Verbetering van het milieu en het platteland
- Presentatie door Ruben Abma (Witteveen+Bos)

Algemene opmerkingen:

- De health check mag niet bij het budget opgeteld worden. Dit moet gecorrigeerd worden in de huidige tabellen. De health check komt pas in 2010 beschikbaar. Bijvoorbeeld het akkerrandenbeheer kan hierdoor niet op de nu gepresenteerde wijze geëvalueerd worden. De maatregel wordt ook anders uitgewerkt (bijvoorbeeld hogere vergoeding), waardoor het mogelijk is dat er vanaf 2010 meer gebruik van wordt gemaakt. Het beperkte gebruik van de akkerrandenpakketten is hooguit een aanwijzing dat er inspanning nodig is om de doelstelling van 4700 ha te halen.
- Correct/ consequent gebruik van de kleuren. Daar waar je afwijkt toelichting geven in de rapportage.
- De nationale top up zou je wel zichtbaar moeten maken in de tabellen omdat die bijdraagt aan de resultaten. Voor de maatregelen 212 en 214 bijvoorbeeld investeert de Nederlandse overheid meer dan 50 % door de top-up. De output laat eigenlijk hogere uitkomsten zien dan je op grond van het EU budget zou mogen verwachten (en dit komt door de top-up);
- Er zijn intussen budgetbijstellingen gedaan (mondelinge dhr. Louwerse/ regiebureau POP). Zo is het budget voor maatregel 212 naar beneden bijgesteld - en is de verwachting dat de rest van het budget wel besteed gaat worden door een hogere deelname in bijvoorbeeld de Noordelijke Friese Wouden. Het budget van 221 is overgeheveld - omdat de verwachting is dat deze maatregel niet/ nauwelijks gebruikt zal worden. Het budget van 214 is verhoogd.

Maatregel 214: Agromilieuverbintenissen:

- De effectiviteit van de maatregelpakketten wordt door één/ enkele deelnemers in twijfel getrokken. Dit komt niet tot uitdrukking in de cijfers van de midterm evaluatie POP2 omdat dit een evaluatie van het programma betreft. Het gaat hier bijvoorbeeld om weidevogelpakketten/ akkerranden die volgens een deelnemer ongunstig uitpakken voor behoud van weidevogels of akkerflora.
- Vanuit de deelnemers was er behoefte om enkele definities verder uit te werken. Wat is bijvoorbeeld de definitie van bodemkwaliteit? Tijdens de sessie is toegelicht dat verbetering bodemkwaliteit geïnterpreteerd zou moeten worden binnen de doelstelling van het POP voor as 2. Dit houdt in verbetering van het milieu en platteland en niet zozeer verbeterde vruchtbaarheid van de bodem ter verhoging van de productie. Voor waterkwaliteit geldt dezelfde definitiekwestie? In de rapportage zou dit verder toegelicht moeten worden.

- Vanuit de deelnemers rees de vraag waarom er bij sommige indicatoren geen streefwaarde is vastgesteld. Mag dat - en waarom mag dat? Die vragen zijn relevant om te behandelen binnen de evaluatie - aangezien het duidelijkheid verschaft over de beperkte evaluatiemogelijkheden van nu (door het ontbreken van streefwaarden). Ook geeft het zicht op verbetermogelijkheden voor toekomstige evaluaties.
- Bijvoorbeeld de hoge deelname aan ganzenbeheerpakketten is niet geheel vrijwillig: schade door ganzen treedt toch op en dan kan je maar beter compensatie aanvragen. In de cijfers is terug te zien dat ganzenbeheerpakketten een groot deel van de nieuwe hectares uitmaken (30.000 van de 38.000). Deze pakketten dragen daarmee wel bij aan biodiversiteit. Het is niet duidelijk of wij op voorhand 30.000 ha ganzenbeheerpakketten ambieerden. Al met bestaast de indruk dat de indicatoren niet altijd goed aansluiten bij de nationale indicatoren en de nationale methodiek. Hierdoor bestaat het beeld dat je ook niet goed kunt sturen of aangeven dat iets effectief is/ werkt. Wij nemen nu aan dat de bestedingen bij de goede maatregelpakketten terecht komen door de koppeling met nationale/ provinciale financiering (plus bijbehorende doelstellingen). De decentralisatie (provincies als opdrachtgever) is niet verwerkt in de criteria - en in feite was de conclusie dat dat eigenlijk ook niet kan. Je zou dan 12 provinciale doelstellingen moeten combineren tot een overkoepelende doelstelling. De provinciale doelstellingen worden bekeken bij de evaluatie van bijvoorbeeld het ILG. Gevolg is wel dat je bij het POP2 maar beperkte sturing hebt op pakketten.

Maatregel 216: Niet-productieve investeringen

- Deelnemers geven aan dat deze maatregel met vertraging beschikbaar werd voor waterschappen, waardoor er niet veel gebruik van is gemaakt. Niet alle provincies zijn even voortvarend bij het openstellen van deze maatregel.
- De situatie bij de waterschappen is verschillend. Sommige waterschappen zijn gebaat bij grote projecten (en bijbehorend beschikbaar budget). Andere waterschappen hebben geen grote projecten in de pijplijn.
- Door de deelnemers werd gesuggereerd om per maatregel te kijken of het gunstig is om te decentraliseren of centraal te houden. Bij maatregel 216 zou het waarschijnlijk gunstiger zijn als de aansturing centraal blijft en er daardoor voorkomen wordt dat het beschikbare budget in 12 delen wordt geknipt. Met het opknippen van het budget bestaat het risico dat budget lang ongebruikt blijft en pas op het laatste moment vrijgegeven wordt. Dit komt de kwaliteit van de projecten./ aanvragen niet ten goede.

5 Verslag voortgang as 3 en 4

- 13:30 bespreking bevindingen voor as 3: Leefbaarheid en diversificatie en as 4: uitvoering Leader aanpak
- Presentatie: Ad van Delft (ECORYS)

Algemene sheet output:

De tien dorpen van maatregel 322 zijn dorpen die gebruik maken van de subsidieregeling onder deze maatregel. Dat er relatief weinig dorpen gebruik van maken heeft niet te maken met het feit dat het een subsidieregeling is. Men kan gebruik maken van de subsidie, maar dat hoeft niet. De beslissing ligt bij de maatschappij.

De geformuleerde streefwaarde op de outputindicator is nodig om impact en resultaat te behalen. Het kan gezien worden als een inspanningsverplichting.

Algemene sheet resultaat:

Het is de vraag in hoeverre een stijging van het toerisme in de regio aan een maatregel toegeschreven kan worden. Dit geldt voor alle output en resultaat indicatoren.

Bij maatregel 341: Deelnemers met succes zijn niet-Leadergroep cursus deelnemers.

Algemene sheet budget:

Het gaat hier om gerealiseerde projecten: projecten die al zijn afgesloten in de periode tot 21 december 2009. Het is de bedoeling ook de gecommitteerde bedragen mee te nemen in de analyses.

Maatregel 311:

Provincies geven aan dat projecten in de geest van Maatregel 311 soms uitgevoerd worden onder As 4 Leader vanwege minder zware procedure eisen. Deelnemers herkennen zich niet in het beeld dat de maatregel niet goed loopt, De provincies geven aan dat de maatregel “vol zit”. Verklaring: wellicht zijn er wel veel projecten gecommitteerd, maar nog niet afgerond. Alleen al de provincie Noord-Brabant geeft aan zeker 40 projecten gecommitteerd te hebben.

De maatregel loopt volgens de deelnemers wel. We hoeven ons geen zorgen te maken over de uitvoering, want provincies hebben al aangegeven tekort te komen op het budget dat voor deze maatregel beschikbaar is.

Maatregel 312:

Een verklaring voor het achterlopen van deze maatregel is dat projecten in de geest van deze maatregel wel worden gesteund, maar vaak via de Leader-as (As 4). Via Leader As is de procedure makkelijker. De effecten (output, resultaat) worden dus ook onder As 4 gerapporteerd.

Niet alle provincies hebben deze maatregel opengesteld. De provincies kunnen in hun PMjP's kunnen eigen streefwaarden hanteren. Er wordt door de provincies binnen As 3 budget overgeheveld tussen de maatregelen. Ook tussen assen 3 en 4 wordt geschoven. Maar dit zit nu niet in de tabellen. Verschuiving tussen assen moet eerst wel officieel in Brussel gemeld worden. Projecten die oorspronkelijk onder Maatregelen 311 en 312 zouden vallen, worden nu onder Leader (As 4) gesteund en het vrijvallende budget binnen As 3 wordt over de andere maatregelen verdeeld.

Reactie regiebureau POP: per as en per maatregel is in het POP 2 document een initieel budget vastgesteld. Officieel is er nog niets verschoven, maar in de praktijk gaat het anders dan vooraf werd voorzien. Ook de financiële en economische crisis is hier een verklaring voor.

Veel As 3 projecten zijn onder As 4 gesteund, omdat het vaak bottom-up projecten zijn (klein) die beter in de Leader aanpak passen. Maatregel 312 projecten worden veelal aangevraagd onder maatregel 41(3).

Voortgang maatregel 312:

Er wordt bij de Leader groepen gekeken naar welke maatregelen hierbij passen. Overijssel heeft 6 Leader groepen. Geen idee of er genoeg kleine projecten in Overijssel worden opgesteld, maar de crisis heeft hier sterk op ingehakt. Ook geldt dat gemeenten minder financiële mogelijkheden hebben om de cofinanciering op te brengen.

312 is meer een technische financieringsmaatregel, maar ook niet toeristisch kan hieronder. Bekendheid speelt ook een rol. Ook haalbaarheidsstudies worden hieruit gefinancierd. Via 311 en 313 kunnen ook startende bedrijven gesteund worden, maar dan in een bepaalde sector.

Maatregel 313:

De vraag bij deze maatregel is vooral: wat kun je toeschrijven aan projecten? De conclusie dat het bij deze maatregel om kleine projecten gaat, wordt niet ondersteund. Volgens de provincie gaat het veelal om grotere projecten van tonnen tot miljoenen (bv aanleg van fietspaden). De kleinere projecten gaan vaak via de Leader as (As 4). Verklaring is dat misschien de grote projecten nog niet zijn afgelopen en dus nog niet in de monitoringsgegevens voorkomen. Waarschijnlijk klopt het percentage met betrekking tot het bestede budget voor de afgeronde projecten wel. Bij Maatregel 313 zijn ook de budgetten bijna op volgens de provincies.

Bij deze maatregelen wel zorgen maken over de uiteindelijke besteding van het budget. Gecommitteerd is er voldoende, maar projecten komen vaak/steeds vaker niet tot uitvoering. Ook hier is de economische crisis een mogelijke verklaring.

Maatregel 321:

Volgens de provincies zijn er weinig projecten op het gebied van internet. Veel meer gaat het om multifunctionele centra (MFC's) Inwoneraantal als resultaat indicator is wel heel theoretisch benaderd, maar werkelijke bezoekersaantallen zijn niet te meten. Er doen minder gemeenten mee dan verwacht. Verklaring kan zijn dat er gemeten wordt op het niveau van kernen binnen gemeenten.

MFC projecten hebben het nu moeilijk omdat gemeenten vaak hiervoor geen geld meer hebben. Dit geldt ook voor de reeds gecommitteerde projecten. Projecten komen vaak niet tot realisatie. Overijssel herkent deze trend nog niet, omdat er al bedragen vastgelegd zijn. Bij provincies zijn budgetten gereserveerd, maar wellicht zijn autonome potjes minder gevuld. Gemeenten zijn vaak aanvrager en die kunnen bij nader inzien afzien van het uitvoeren van een project.

Maatregel 322:

Enkele provincies geven aan dat deze maatregel bijna niet (meer) gebruikt wordt. Projecten worden via Leader gesteund, In Noord-Nederland wordt de maatregel nog wel gebruikt. In Flevoland is het geld herverdeeld, maar wordt de maatregel soms nog bottum-up via Leader uitgevoerd. Dit gebeurt ook in Overijssel. Er zou moeten worden nagegaan of er meer provincies zijn die de maatregel hebben stopgezet.

Maatregel 323:

De conclusie dat het vooral gaat om kleinere projecten onder deze maatregel wordt niet onderschreven. Het zijn juist veelal grotere projecten. Maar waarschijnlijk zijn de grote projecten nog niet afgerond. Gesteunde acties zijn in ieder geval niet kleinschalig. Het gaat om grote projecten met een langere looptijd die nog niet terug te zien zijn in de cijfers.

Maatregel 341:

Er zijn nog geen aanvragen. Wordt door de deelnemers wel herkend, want de maatregel is niet opengesteld bij de meeste provincies. Er is veel overlap met 431, waarvan de aard van de projecten vergelijkbaar is, maar 431 is voor Leadergroepen en 341 voor niet-Leadergroepen..

As 4:

Het aantal plaatselijke groepen (31) zullen er niet meer worden. Het was begin 2007 al duidelijk dat het er niet meer zouden worden. Er zijn wel meer groepen, maar die zijn niet met EU budget gefinancierd.

Effecten worden op dit moment niet centraal geregistreerd, maar bij de provincies. Wordt pas aan het eind van het programma bekend. Het betaalorgaan ziet wel de activiteiten die de plaatselijke groep doet, maar nog niet via projecten waarvoor beschikkingen zijn afgegeven.

Met betrekking tot missende resultaatindicatoren zou er gekeken moeten worden naar wat er is vastgelegd in de beschikkingen, maar er bestaan twijfels over de aanwezigheid van bovenstaande missende resultaatindicatoren. Waarschijnlijk is het op dit moment niet beschikbaar, maar wellicht in de toekomst wel.

De multiplier is wel bekend en wordt waarschijnlijk wel geregistreerd, alleen is niet helemaal duidelijk wat hier met multiplier bedoeld wordt. Soms worden ook projecten onder Leader uitgevoerd waar geen Leader effect in zit.

De onderuitputting van het budget worden niet herkend. De provincies horen juist vaak van de PG's dat het geld op is. Feitelijke committeringen liggen waarschijnlijk lager, omdat aanvragen nog niet zijn ingediend. PG's geven aan genoeg plannen voor projecten te hebben.

Maatregel 41:

Projecten aansluitend bij as 3: zowel langlopende als kleine projecten. Leadergroepen zijn pas laat op gang gekomen (2007). Daarnaast zijn er nog verbintenissen uit vorige periode die doorliepen tot in 2008. De realisatie blijft echter achter bij de committeringen. Bij de indicator "omvang bevolking onder Leader" is de conclusie dat de gemeenten waar projecten worden uitgevoerd groter zijn in omvang (inwoners) dan verwacht.

Aansluiting bij as 1 en 2 ontbreekt, maar speelt wel bij de PG's. Zij willen graag jonge boeren betrekken bij hun activiteiten, maar dat lukt niet altijd. Ook speelt de administratieve last van aanvragen onder as 1 mee, ook hierdoor zijn er minder aansluitingen bij deze as. Bij as 1 is het subsidietraject lastiger. Ook heeft as 1 minder aansluiting met bottom-up in steek van As 4. Wellicht is hierop meer sturing nodig? Conclusie is dat de Leader aanvragen vooral op as 3 zijn gericht omdat dit meer aansluit bij de PG's. Het is moeilijk om as 1 en 2 projecten bij Leader te betrekken.

Maatregel 421:

Uitwisseling is wenselijk, maar samenwerking in de praktijk blijkt lastig. Alleen de organisatiekosten van samenwerking worden vergoed. Administratief zijn dergelijke projecten moeilijk. Vaak wordt alvast begonnen en wordt de financiering later geregeld. Soms worden andere maatregelen voor de financiering van proceskosten gebruikt. Soms wordt dit bijvoorbeeld onder INTERREG gedaan met een buitenlandse partner. Het Netwerk Platteland gaat hier een analyse op loslaten. In de 2^e helft van het POP zal de vraag naar deze maatregel waarschijnlijk toenemen omdat dan meer samenwerkingsverbanden zijn opgestart.

Maatregel 431:

Wellicht actiepoint voor de Plaatselijke Groepen: maak het aantal activiteiten inzichtelijk.

Belangrijkste punten uit deze bijeenkomst voor as 3 en 4:

- De provincies hebben een herverdeling gemaakt binnen as 3 waardoor voor ons niet helder is welke budgetten voor welke maatregel beschikbaar zijn.
- Veel maatregelen onder as 3 worden onder as 4 (Leader) uitgevoerd en komen onder as 4 in de monitoringsdata terecht en niet onder as 3.

- Bij as 3 zijn nog niet alle maatregelen door alle provincies opengesteld of zijn ze niet meer opengesteld. Hierdoor kan het budget overschat zijn.
- Veel provincies zien problemen in de realisering van projecten die wel gecommitteerd zijn door de economische crisis en de bezuinigingen op gemeentelijke budgetten.
- Veel grote projecten zijn nog niet afgerond en de kleinere wel waardoor het budget weinig uitgeput is met relatief veel projecten. Het beeld van vooral kleinere projecten die gecommitteerd worden, wordt niet herkend. Waarschijnlijk zijn de grotere projecten nog niet afgerond, terwijl ze al wel gecommitteerd zijn.
- Bij het opstellen van het POP2 werd rekening gehouden met 35 PG's. Uiteindelijk zijn er 31 PG's aangewezen. Meer zullen het er niet meer worden.
- Onder Leader worden vooral projecten gefinancierd die met hun doelstellingen gericht zijn op as 3. Dit sluit het beste aan bij de plaatselijke ontwikkelingsstrategie van de groepen.

6 Verslag Plenaire afronding

- Korte samenvatting van de bevindingen per groep
- Aanvullingen vanuit de deelnemers

As 1: Versterking concurrentievermogen land- en bosbouw sector

- De voortgang blijft achter, maar is tegelijkertijd op een aantal punten moeilijk meetbaar. In de toekomst behoeft de wijze van monitoring veel aandacht.
- Door middel van gecommiteerde bedragen moet meer duidelijkheid ontstaan van de financiële uitputting. Nu wordt een te negatief beeld geschetst.
- Tot slot zal door middel van het vergroten van de bekendheid bij zowel begunstigden als beleidsambtenaren de deelname moeten worden verhoogd.

As 2: Verbetering milieu en platteland

- Over het algemeen bestaat er binnen deze As een positief beeld, maar uit de bijeenkomst bleek dat er nog een hele wereld achter de cijfers zit. Er wordt gebruik gemaakt van andere indicatoren dan men gewend is. Daardoor ontstond er de vraag wat de cijfers nu waard zijn en of de resultaten bruikbaar zijn. Er is behoefte aan inzicht in de effectiviteit van maatregelen, maar daarvoor zijn wellicht andere indicatoren nodig.
- Daarnaast bleek dat maatregel 216 weinig wordt gebruikt. Binnen de groep zijn een aantal oplossingen bedacht om de deelname te vergroten. Het bleek vooral belangrijk om de mogelijkheden voor grote(re) projecten te schapen. Dit vraagt om een groter budget vanuit de provincies.

As 3: Leefbaarheid en diversificatie & As 4: Uitvoering Leader aanpak

- Onder As 4 zijn veel aanvragen ingediend die goed passen in As 3 en vice versa.
- Provincies hebben plannen om het budget binnen As 3 te herverdelen.
- Er bestaat een scheve verdeling tussen budget, aanvraag en resultaat. Veel grote projecten zijn nog niet afgerond, en zijn dus nog niet terug te vinden in de budgetdata. De uitputting wordt dus vooralsnog niet goed beoordeeld. Meer inzicht in de gecommiteerde bedragen is vereist.
- Binnen As 3 is nog niet alles opengesteld dus het budget wordt overschat.
- Binnen As 4 zijn 31 plaatselijke groepen het maximum, dus 80% is al gerealiseerd.
- Tot slot bestaat er onzekerheid over de cofinanciering van de gemeenten in de toekomst. Dit moet worden meegenomen in de beoordeling van de gecommiteerde bedragen.

Met betrekking tot de financiële uitputting kan binnen alle assen worden gesteld dat men zich minder zorgen hoeft te maken dan in de presentaties is aangegeven. Enerzijds

doordat veel projecten reeds in uitvoering zijn genomen en daarmee subsidiebedragen al zijn gecommitteerd.

Anderzijds doordat er in het afgelopen jaar een versterkte deelname zichtbaar is en dit zich zou moeten uiten in het aantal projecten in de pijplijn. Toch zijn er een aantal algemene verbeterpunten, namelijk:

- De beschikbaarheid van de gegevens in het monitoringssysteem (vooral as 1);
- De bekendheid van het POP2 bij belanghebbende en beleidsambtenaren;
- Het POP2 is laat op gang gekomen, maar loopt inmiddels een stuk beter. Er moet duidelijk gekeken worden naar de organisatie van het programma.
- Tot slot moet ook duidelijk in de gaten worden gehouden hoeveel van de pijplijnprojecten ook daadwerkelijk gerealiseerd worden.

Discussie/Aanvulling

Aanbeveling voor POP3: POP zien als een cofinanciering of als autonoom programma dat zelfstandig draait. Het wordt nu door provincies vaak gezien als een cofinanciering. Men moet zich afvragen of dit in de toekomst gewenst is.

Aanbeveling: Ook moet men zich afvragen of de gebruikte indicatoren een goed beeld geven van de ontwikkeling van het Nederlandse platteland. Wellicht dat voor POP3 andere indicatoren dienen te worden opgesteld.

Bijlage 1: Deelnemerslijsten

Deelnemerslijst genodigden

Naam	Organisatie
Amersfoort, de heer M. van,	Netwerk Platteland
Berg, de heer E. van der,	STIVAS
Bisschops, mw. I.,	Provincie Limburg
Bladeren, de heer C. van,	Unie van Waterschappen
Blok, de heer D.,	Hollandse Venen
Boesewinkel, mw. E.,	Provincie Flevoland
Bommel, de heer K. van,	LNV, Directie AKV
Boom, de heer A.,	LNV, DR
Dijkstra, dhr. K,	Provincie Overijssel
Gelderen, mw E. van,	Waterschap Regge en Dinkel
Greidanus, mevr.D.,	Van der Wouden Adviesbureau
Gröniger, mevr. H.E.T.J.,	LNV, DLG
Hogendoorn, de heer T.,	Rivierduin advies
Hooijdonk, mw. M. van,	LTO
Jaspers Fraijer, de heer B.J.,	Stimuland
Laporte, mevr. G.,	LNV, DLG
Lucas, dhr. P.,	LNV, DR
Meekeren, de heer van,	BOER & NATUUR WEST.KWART
Mensink, de heer M.,	Provincie Gelderland
Miltenburg, mevrouw van,	Veelzijdig Boerenland
Nijhuis-Bouma, mevrouw A.S.,	LNV, DLG
Oostindie, de heer H.A.,	WUR
Ruyter, de heer J. de,	Stivas
Schoustra, de heer W.,	LNV, Directie AKV \ GLB
Strijbos, mw. W.,	Waterschap Peel en Maasvallei
Swart, de heer W.,	LNV, DLG
Valk, de heer B.,	LNV, DR
Venema, de heer G.,	LEI
Vennevertloo, mevr. M. ,	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Verheij, de heer W.,	LNV, pGLB
Willems, de heer A.,	Landschapsbeheer Nederland
Ijlst, de heer A.,	Provincie Noord-Brabant

Deelnemerslijst organisatie

Naam	Organisatie
Ad van Delft	ECORYS
Elvira Meurs	ECORYS
Gilbert Bal	ECORYS
Ruben Abma	Witteveen+Bos
Atze Verkennis	ECORYS
Mèlanie Stouten	ECORYS
Berber Beukers	Witteveen+Bos
Hans Zwetsloot	Rb-POP
Paul Louwerse	Rb-POP
Annemiek Nap	Rb-POP
Lisette Sleuwenhoek,	Rb-POP